

Spolufinancovanie projektu s názvom „Ochrana a obnova biodiverzity v lesných ekosystémoch Košického kraja – projekt č. 2“

Ochrana životného prostredia je jednou z priorít Košického kraja. Košický samosprávny kraj prijal v októbri 2018 Program obnovy krajiny Košického kraja (ďalej len „POK“) a následne akčné plány pre program v roku 2019, 2020 a 2021. Cieľom POK je zmeniť prístup pri obhospodarovaní lesnej, poľnohospodársky využívanej krajiny, urbánnej krajiny a umožniť vznik vodozádržných opatrení tak, aby sa podstatná časť dažďovej vody zadržala.

Cieľom opatrení je zachovanie a obnovenie biodiverzity, zvýšenie pôdnej úrodnosti, zvýšenie zásoby vodných zdrojov a ozdravenie klímy. V máji 2019 bolo v Košiciach podpísané Zelené memorandum, dohoda medzi predsedami vyšších územných celkov (ďalej len „VÚC“), že pri ochrane životného prostredia a prírody budú postupovať spoločne.

V januári 2020 Košický samosprávny kraj podal projekt s názvom „Ochrana a obnova biodiverzity v lesných ekosystémoch Košického kraja“, kód žiadosti o NFP: NFP310010AGN9, na základe otvorenej výzvy so zameraním na zachovanie a obnovu biodiverzity a ekosystémov a ich služieb mimo chránených území a zelenú infraštruktúru v regióne Abov.

Zámerom projektu „Ochrana a obnova biodiverzity v lesných ekosystémoch Košického kraja – projekt č. 2“ je realizácia opatrení, ktoré prispejú k ozdraveniu ekosystémov a k zlepšeniu podmienok pre zachovanie biodiverzity v regióne Gemer a Spiš.

Projekt bude podaný v rámci 29. výzvy na predkladanie žiadostí o poskytnutie nenávratného finančného príspevku so zameraním na zachovanie a obnovu biodiverzity a ekosystémov a ich služieb mimo chránených území a zelenú infraštruktúru, kód OPKZP-P01-SC131-2017-29, operačný program Kvalita životného prostredia, prioritná os: 1. Udržateľné využívanie prírodných zdrojov prostredníctvom rozvoja environmentálnej infraštruktúry, investičná priorita: 1.3 Ochrana a obnova biodiverzity a pôdy a podpora ekosystémových služieb, a to aj prostredníctvom sústavy Natura 2000 a zelenej infraštruktúry, špecifický cieľ: 1.3.1 – Zlepšenie stavu ochrany druhov a biotopov a posilnenie biodiverzity, najmä v rámci sústavy Natura 2000, aktivita: B. Zachovanie a obnova biodiverzity a ekosystémov a ich služieb prostredníctvom ich revitalizácie, obnovy a budovania zelenej infraštruktúry, podaktivita: 1. Zachovanie a obnova biodiverzity a ekosystémov mimo chránených území.

Oprávnenými žiadateľmi sú subjekty územnej samosprávy, výška spolufinancovania pre kraj je 5 % z oprávnených výdavkov projektu. 85% oprávnených výdavkov tvoria zdroje Kohézneho fondu a 10 % tvoria prostriedky štátneho rozpočtu.

Rozpočet projektu:

Výška celkových oprávnených výdavkov: 6 000 000 eur

Výška spolufinancovania Košického samosprávneho kraja: 300 000 eur

Doba realizácie projektu: 24 mesiacov

Miesto realizácie: prenajaté lesné pozemky v Košickom kraji

Stručný popis projektu:

Biodiverzita, alebo biologická diverzita je definovaná ako variabilita živých organizmov vo všetkých ich podobách, úrovniach a kombináciách. Pojem biodiverzita zahŕňa rozmanitosť v rámci jednotlivých druhov, medzi nimi ako aj diverzitu ekosystému, ako celku. Zachovanie, alebo zvyšovanie biodiverzity prináša ľudskej spoločnosti nenahraditeľné hodnoty nielen ekonomického a ekologického rázu - biodiverzita je totiž priamo predpokladom zachovania života na Zemi ako takého. Každý živočích, rastlina, strom či mikroorganizmus má svoje

nezastupiteľné miesto v prírode a plní mnoho rôznych funkcií. Vďaka nemu priamo, či nepriamo existuje množstvo ďalších organizmov, pretože žiadny živočích, rastlina a ani človek nemôže existovať izolované od svojho okolia.

Lesy na Slovensku pokrývajú 19 990 km², čo predstavuje v relatívnom vyjadrení 40,8 % z rozlohy krajiny. Z celkovej plochy lesov patrí 40-45 % medzi polo-prírodné lesy, ktoré sa prirodzene obnovujú a ich druhové zloženie sa len málo odlišuje od pôvodných lesov. Tým sa Slovensko odlišuje od väčšiny krajín strednej a západnej Európy. Zachovalo sa tu viac ako 70 fragmentov prírodných lesov a pralesov, ktorých celková plocha dosahuje 18 000 až 20 000 ha. Veľkosť jednotlivých území je obvykle dostatočná na to, aby ich bolo možné považovať za samostatné ochranné jednotky. Hoci ich priestorové rozloženie nie je rovnomerné vzhľadom na lesné vegetačné stupne, je ťažké odhadnúť ich ochranársku, kultúrnu a vedeckú hodnotu na národnej, ako i regionálnej úrovni. Z odvolaní sa na lokálne a funkčné požiadavky sú lesy na Slovensku rozdelené do troch funkčných kategórií (a tak brané do úvahy pri plánovaní obhospodarovania lesov): ochranné lesy, lesy osobitného určenia a hospodárske lesy. Lesy v Košickom kraji zaberajú plochu 39,6 % jeho plochy. V našich lesoch sa však nachádza veľa poškodených, zhutnených, utlačených plôch, hlbokých erózných rýh až strží, odkrytej pôdy a poškodených biotopov. Poškodenie vegetácie lesných spoločenstiev negatívne odráža pôsobenie prírodných, ako aj antropogénnych faktorov na tieto spoločenstvá. K abiotickým faktorom, ktoré spôsobujú poškodenie vegetácie, vo všeobecnosti patria: vietor, sneh, námraza, sucho, požiare, nedostatok pôdnej vlhky, klesanie spodnej vody a pod. Z biotických faktorov ide predovšetkým o pôsobenie podkôrneho a drevokazného, listožravého a cicavého hmyzu, hnilôb, tracheomykóz a poľovnej zvery. Celkovo možno povedať, že vegetácia a lesy sú vo zvýšenej miere vystavené tlaku komplexu faktorov, spojených so znečisteným ovzduším a pôdou, úbytkom spodných vôd, ktoré sú ďalej zosilnené nepriaznivým vplyvom biotických a abiotických škodlivých činiteľov.

Vo všeobecnosti možno v lesoch identifikovať nasledovné degeneračné procesy:

1. Degradácia pôdneho krytu (kompakcia, erózia, znižovanie obsahu organickej hmoty, decimovanie biodiverzity edafónu);
2. Obmedzenie vodohospodárskej funkcie lesa (najmä znižovanie infiltrácie vody do pôdy, a hlbších podzemných priestorov, hydromorfologické zmeny korýt riek a potokov a zhoršovanie kvality porastu);
3. Odnos organickej hmoty a živín zo zalesnených povodí (je dôsledkom predovšetkým nešetnej ťažby dreva);
4. Znižovanie biodiverzity (vodných organizmov, edafónu, terestrickej vegetácie, bezstavovcov aj stavovcov) vplyvom všetkých tu vyššie menovaných procesov a príčin.

V lesoch záujmového územia sa nachádzajú zhutnené plochy s utlačenými pôdnymi pórmami, ktoré by mali byť vyplnené vodou. Keď sú póry utlačené, dažďová voda nemá kde vsiaknuť a les môže mať nedostatok vody, čo môže spôsobiť následné postupné vysychanie. Týmto však dochádza aj k iným zmenám, najmä v odtokových pomeroch, nedostatku vody v tokoch počas suchých období, čím sú následne ovplyvnené nie len vodné, ale aj ostatné organizmy, potravinovo sa na ne viažúce.

Urýchlený povrchový odtok dažďovej vody výrazne narúša primárnu riečnu sieť, dotuje ju veľmi rýchlym prísunom zrážok a môže spôsobovať aj lokálne povodne. Voda sa len v malých množstvách dostáva pod povrch, pramene vysychajú, klesajú hladiny podzemných vôd. Práve toto spôsobuje, že lesné živočíchy majú menej zdrojov pitnej vody a musia prejsť väčšie vzdialenosti, aby ju našli. Ovplyvňuje to negatívne ale aj výskyt a pestrosť biotopov pre vodné živočíchy (napr. obojživelníky) a na mokrade sa viažuce druhy, ktorým sa narúša ich prirodzené prostredie a nemôžu sa naďalej v tej oblasti vyskytovať, resp. reprodukovať. Prirodzené potravinové reťazce sa narúšajú a druhov živých organizmov rádo ubúda.

Strata vody v pôdnom profile lesa spôsobuje aj odumieranie stromov. Pri vhodných podmienkach na rast stromov je pomer koruny a koreňov 1:1, ale v prípadoch, keď je v lese nedostatok vlhky vzniká veľký nepomer (až 8 k 1), ktorý zreteľne ohrozuje prežitie stromu. Keď má strom výrazne menší podiel koreňového systému ako koruny, nedokáže dostatočne zásobovať zvyšok stromu vodou a živinami z pôdy a strom môže začať odumierať, no ak aj prežije túto pre neho stresujúcu situáciu je náchylný na iné prírodné disturbancie, ktoré ho môžu nenávratne poškodiť.

Na ochranu a obnovu biodiverzity potrebujeme v lesných ekosystémoch udržať pôdnu vlhkosť, aby ostal dostatok vody pre život mikroorganizmov, organizmov v pôde a pre rast vegetácie. Existuje veľa účinných technologických riešení, ktoré pomáhajú zadržať vodu v ekosystémoch a tým pádom otvárajú priestor pre biodiverzitu. Tieto opatrenia sú: jednoduché hrádzky, infiltračné priekopy, narušenie zhutnenej pôdy v lesoch rýpadlom, obnova mokradí a mnoho ďalších spôsobov. Každý z nich má inú mieru účinnosti v rôznych podmienkach závislých od miery poškodenia územia a od podmienok, v akých majú byť aplikované, t. j. skladba pôdneho krytu, podložia, svahovitost' a pod. Realizáciou týchto podporných opatrení sa očakáva dosiahnutie chladiaceho efektu v predmetnom území a to prostredníctvom akumulácie vody v lesnom ekosystéme, cez zvýšenie hladiny podzemnej vody, kedy lesy budú mať väčšiu zásobu vody pre evapotranspiráciu, zníži citlivosť na stresové faktory vyplývajúce v dôsledku zmeny klímy (sucho a sekundárne sa vyskytujúci škodcov). Viac uhlíka sa bude viazať aj v pôde, vplyvom vyššej hladiny podzemnej vody sa zníži mineralizácia pôdy. Očakáva sa zvýšenie zásob vody v studniach, hladiny podzemnej vody, vodnatosti tokov v základnom odtoku, zlepšenie kvality aj kvantity povrchovej a podzemnej vody.

Projekt bude realizovaný v lesných ekosystémoch regiónov Gemer (Dobšiná, Rožňava) a Spiš (Gelnica).

Súčasťou projektu okrem realizácie opatrení bude vypracovanie štúdie a projektovej dokumentácie. Prostredníctvom štúdie bude posúdený súčasný stav, budú definované očakávané výsledky po realizácii projektu. Štúdia bude vyhodnocovať všetky prípadné riziká a funkčnosť systémov, s ktorým bude uvažované v projekte. Polohopisné a výškopisné mapovanie objektov a javov (terénnych zárezov a depresí na lesných pozemkoch) bude vychádzať z dátových podkladov a technológií diaľkového prieskumu zeme. Následne bude vypracovaná projektová dokumentácia s návrhom opatrení na zachovanie a obnovu biodiverzity. Projekt ochrany a obnovy biodiverzity je potrebný z pohľadu ochrany prírody a biotopov, navyše s mnoho pozitívnymi vedľajšími účinkami, akými je napríklad zvýšenie sekvestrácie uhlíka, ktoré prispievajú k plneniu cieľov Európskej zelenej dohody. Realizáciou projektu sa zároveň zvýšia zásoby vody, zníži mortalita stromov v dôsledku sucha, zníži frekvencia lesných požiarov, premnoženie škodcov a lesné ekosystémy budú lepšie odolávať klimatickým zmenám.

Odbor regionálneho rozvoja pripravuje projekt v rámci vyhlásenej výzvy. Projekt bude podaný najneskôr do uzávierky hodnotiaceho kola 15. 04. 2021.